

Döden 2.0 – AI och dess påverkan på död, sorg och den mänskliga upplevelsen

Av Oscar Flores

Döden har alltid gäckat människan. Den är universell, del av alla liv på hela jorden. Ändå vet vi frustrerande lite om den. Frågor om vad som händer efter att livet tar slut och vad avtrycket av ens liv på världen runtomkring en blir är inbakade i den mänskliga upplevelsen. Den formar vårt handlande och vår syn på varandra och omvärlden. Döden sätter press på oss. Vi har inte hur mycket tid som helst på jorden och det har alltid skrämt oss. Försök att skjuta upp eller förhindra döden och idéer om liv efter detta har därför ständigt lockat oss. Vi är ofta blixtnabba på att klamra oss fast vid lösningar som lovar oss och våra älskade evigheten, utan att först ta ett kliv tillbaka och fundera över vad de innebär. Och det är inte så konstigt. Döden är nämligen kanske det mest svårhanterade vi människor någonsin möter. Smärtan i att förlora någon man älskar är snudd på obeskrivlig.

Vi lever i en tidsålder där teknologi och i synnerhet AI tycks kunna åstadkomma vad som helst. Därför är det föga förvånande att även döden ses som ett problem som AI potentiellt kan lösa. Många anser att AI innebär en möjlighet att hjälpa människan hantera sorg och existentiella frågor som rotar sig i döden. Andra ser det som ett möjligt första steg mot odödligheten. Men vad skulle det göra med oss? Hur påverkas döden i AI-åldern och vad har det för effekt på människan?

Alla människor kommer att förlora eller har förlorat någon närstående under sitt liv. Den sorg som uppstår efter ett dödsfall kan vara förlamande, ofta under lång tid. Många av oss skulle ge vad som helst för att få prata med de vi saknar en sista gång. Redan 2013 presenterades en tanke om hur detta skulle kunna gå till i *Be right back*: ett avsnitt av den dystopiska antologiserien *Black mirror*, regisserat av Owen Harris¹. I avsnittet möter vi Martha som sörjer efter att hennes pojkväsns hastigt går bort i en bilolycka. Martha introduceras av en vän till en onlinetjänst som ska hjälpa personer i hennes sits. Tjänsten går ut på att mata en AI med en persons sociala medie-profiler, telefonsamtal och SMS för att med hjälp av dem generera en digital kopia av den avlidne. Denna kopia kan sedan chatta och svara på meddelanden på samma sätt som den döde hade gjort. Även personens röst kopieras, så att man kan prata i telefon med dem. I avsnittet visas de mörka sidorna av vad denna teknologi kan innebära. Martha tycks inte kunna släppa taget om sin pojkvän. Hon blir i stället helt uppslukad av kopian till den grad att hon ger upp på sitt övriga liv och slutar kommunicera med andra. Till slut inser hon dock att tjänsten aldrig kommer att kunna ersätta hennes älskade, och slutar använda den. Den kändes helt enkelt inte mänsklig nog. Avsnittet sändes för bara tio år sedan, men den teknologi som då sågs som dystopisk science fiction har nu blivit skrämmande verklighet.

I en artikel i *The Guardian*, skriven av Aimee Percy, får vi höra om HereAfter AI, en AI-tjänst inom så kallad ”grief tech”, som ska hjälpa sörjande människor få ett avslut med sina döda nära och kära². Tjänstens grundare, James Vlahos, började utveckla AI:n precis efter att hans pappa diagnostiserats med obotlig lungcancer. Vlahos säger i artikeln att han ville hålla sin pappas minne vid liv på ett mer interaktivt sätt, alltså att en digital kopia av hans far skulle ha förmågan att svara på frågor om dennes liv med svar som matchade hans personlighet i

¹ Be right back (2013). *Black mirror*. [TV-serieavsnitt] Producent: Charlie Brooker & Annabel Jones, Zeppotron, Channel 4 24 mars.

² Percy, A. (2023). ‘It was as if my father were actually texting me’: grief in the age of AI. *The Guardian*, 18 juli. <https://www.theguardian.com/technology/2023/jul/18/ai-chatbots-grief-chatgpt>

livet. HereAfter AI är nu tillgänglig för allmänheten, på både gott och ont. I artikeln förklaras det att AI:n matas med den dödes information för att skapa en "life story avatar", precis som i *Black mirror*. HereAfter AI kan skänka stöd och ge trygghet till de för vilka saknaden blivit för stor, men jag tycker att det är kusligt. Inte ens sättet vi människor sörjer på sitter säkert i en tid där allt tycks ändras i rasande fart. Jag anser att det är viktigt att behålla vår förmåga att gå vidare och att vi försöker att inte fastna i förnekelse. Den vi saknar är trots allt död och den kopia vi pratar med är inte mänsklig.

Men om döden nu är så skrämmande, vore det inte bättre att helt enkelt bara göra sig av med den? Odödlighet har länge setts som mänsklighetens ultimata mål, vårt sätt att erövra naturen fullständigt. Med hjälp av AI kan evigt liv snart vara en möjlighet, i alla fall till viss grad. Det menar många forskare och entreprenörer. Tesla-Vd:n Elon Musk menar att människor snart kommer att kunna ladda upp en digital kopia av sin hjärna till en människolik robot, som en digital zombie³. Visserligen är Musk känd för att blåljuga i syfte att blåsa upp sig själv⁴, men här kan han ha en poäng. Tanken på en helt digitaliserad mänsklighet där kod ersätter kött och blod ger mig kalla kårar, men ändå verkar det som att vi kanske är på väg i den riktningen. Dr. Michael S.A Graziano, professor i psykologi och neurovetenskap vid Princeton University, skriver i en essä i *Wall street journal* att odödlighet troligen kommer att uppnås genom "mind uploading", alltså ungefär "hjärnuppladdning"⁵. Processen skulle i teorin gå ut på att skanna en människohjärna och göra en modell av den med hjälp av simulerade neuroner. Denna simulerade hjärna skulle sedan existera som en AI placerad i en digital kropp. Enligt Graziano innebär inte framtiden en värld där digitala kopior och biologiska människor samexisterar. De uppladdade hjärnorna skulle troligen existera i en egen simulation av en värld ungefär som i science fiction-filmen *The Matrix*, där mänsklighetens medvetande placerats i en simulation utan deras vetskap⁶. Däremot skulle, enligt Graziano, vårt simulerade jag och verkliga jag inte byta av varandras medvetande som när man kopplas upp till, eller bort från, simulationen i *The Matrix*. De skulle båda vara medvetna samtidigt. Det simulerade och det biologiska jaget skulle inte märka av varandras existens. Efter att ha laddat upp sin hjärna kommer troligen ditt biologiska jag känna sig lurad, det märks ju ingen skillnad från innan uppladdningen. Men någonstans i någon molnlagring kommer en kopia av dig finnas. En kopia med dina minnen, dina åsikter, dina brister och din personlighet som för alltid ska leva kvar i det digitala tomrummet. Det ger mig samma känsla som att stirra upp mot natthimlen och inse att stjärnorna är så ofantligt långt borta. Jag får svindel.

Evigheten finns inom räckhåll, men vi vet ingenting om den. Vi har ingen aning om hur ett mänskligt medvetande skulle påverkas av att leva genom oändligt många mansåldrar. Skulle kopian av dig verkligen fortsätta vara du? Skulle medvetandet ens vara mänskligt? Jag skulle argumentera att döden är en stor del av vad som gör oss mänskliga från början. Tar man bort den faktorn tycker jag att man har lyckats skapa något annat. Men det kanske bara är nästa

³ Döpfner, M. (2022). Elon Musk discusses the war in Ukraine and the importance of nuclear power – and why Benjamin Franklin would be 'the most fun at dinner'. *Business insider*, 26 mars.

<https://www.businessinsider.com/elon-musk-interview-axel-springer-tesla-war-in-ukraine-2022-3?r=US&IR=T>

⁴ Klee, M. (2023). The Big List of Elon Musk's Hyperbole, Evasions, and Outright Lies. *Rolling stone*, 19 augusti.

<https://www.rollingstone.com/culture/culture-lists/elon-musk-twitter-zuckerberg-lies-1234808808/british-cave-diver-1234808818/>

⁵ Graziano, M. (2019). Will your uploaded mind still be you? *Wall street journal*, 13 september.

<https://archive.ph/20221201182222/https://www.wsj.com/articles/will-your-uploaded-mind-still-be-you-11568386410>

⁶ *The Matrix*, (1999). [Film]. Regissör: Lana Wachowski & Lily Wachowski. USA: Warner Bros.

oundvikliga steg i vår evolution. Den nutida människan är kanske framtidens apa. Kanske är vi till och med framtidens amöba.

Döden och det digitala livet efter detta i AI-eran är ett ämne i stor riskzon för moraliska dilemman. Ta personliga data, till exempel. Det sägs ju att det som väl lagts upp på internet förblir där för alltid. Efter en livstid av uppkoppling på nätet borde det väl finnas tillräckligt med information om dig för att pussla ihop vem du var när du levde? Här uppstår en viktig fundering: Vem bestämmer över min digitala närvaro efter att jag dött? Vems blir informationen? I en artikel av Tim Biggs i *The Sydney Morning Herald*⁷ berättas det om en funktion som Apple infört för sina iCloud-användare. Funktionen låter användaren välja en person som får ta över användarens iCloud-data efter att denne dött. Den valda personen får tillgång till *all* data i användarens konto, utan möjlighet för användaren att filtrera bort sådant som de kanske inte vill dela med sig av. Visst, du får välja din datas arvtagare fritt, men funktionen öppnar ändå för en skrämmande tanke: den ger i teorin möjligheten för den digitala arvingen att fritt mata olika AI med användarens data. Att leva vidare som en "life story avatar" i ett "grief tech"-program kanske alltså inte alltid kommer att vara ett val du får göra själv, utan något som väljs åt dig. För mig känns det absurt. Att välja vad som händer med ditt digitala liv efter att du dör borde vara lika självklart som att få bestämma om man ska kremeras eller donera sina organ. Jag ser det som en kränkning av en människas integritet. Självklart ska dina nära och kära få chatta med en digital kopia av dig *om du vill det*, men om inte vore det som att få reda på att din familj spridit din aska över en parkeringsplats i stället för den vackra klippan vid havet du noggrant valt ut.

För att sammanfatta är artificiell intelligens är fortfarande i sin vagga, men den lockar ändå människan något oerhört. Det finns svåra dilemman kopplat till AI och döden, men även fördelar. AI i form av "grief tech" ger oss möjligheten att låta delar oss själva leva kvar och lindra sorgen hos våra efterlevande. Den innebär en unik möjlighet att få ett avslut med nära och kära som gått bort oväntat. Kanske kan AI även hjälpa människan nå vårt ultimata mål, ta oss bort från jorden och in i den digitala rymden där vi äntligen får avnjuta evigheten. Kanske innebär AI nästa logiska steg i evolutionen.

Men jag är skeptisk.

Någonstans tror jag att det är tanken att vi alla ska dö en dag. Döden har format det mänskliga samhället sedan dag ett. Det finns inget mänskligare än att sörja och dö. Det kan tyckas vara en nihilistisk eller bitter åsikt, men jag håller inte med. Jag tycker att det är vackert. Hur ska vi kunna njuta av den tid vi har om inte universum får ställa sin existentiella äggklocka? Hur ska vi kunna älska de vi älskar utan att veta att vi en dag kommer att sakna dem så att hjärtat blöder? I en tid där allt tycks vara möjligt är det svårt att hålla koll på vad som faktiskt är viktigt här i livet. Även om vi rör oss i raketfart är det avgörande att vi håller våra överlevnadsinstinkter i schack. Annars löper vi en verklig risk att mista det som gör oss mänskliga.

⁷ Biggs, T. (2022). Digital legacy: who gets your cloud storage when you die. *The Sydney morning herald*, 16 januari.
<https://www.smh.com.au/technology/digital-legacy-who-gets-your-cloud-storage-when-you-die-20220111-p59ncq.html>

Källor:

Be right back (2013). *Black mirror*. [TV-serieavsnitt] Producent: Charlie Brooker & Annabel Jones, Zeppotron, Channel 4 24 mars.

Pearcy, A. (2023). 'It was as if my father were actually texting me': grief in the age of AI. *The Guardian*, 18 juli. <https://www.theguardian.com/technology/2023/jul/18/ai-chatbots-grief-chatgpt>

Döpfner, M. (2022). Elon Musk discusses the war in Ukraine and the importance of nuclear power – and why Benjamin Franklin would be 'the most fun at dinner'. *Business insider*, 26 mars.

<https://www.businessinsider.com/elon-musk-interview-axel-springer-tesla-war-in-ukraine-2022-3?r=US&IR=T>

Klee, M. (2023). The Big List of Elon Musk's Hyperbole, Evasions, and Outright Lies. *Rolling stone*, 19 augusti.

<https://www.rollingstone.com/culture/culture-lists/elon-musk-twitter-zuckerberg-lies-1234808808/british-cave-diver-1234808818/>

Graziano, M. (2019). Will your uploaded mind still be you? *Wall street journal*, 13 september. <https://archive.ph/20221201182222/https://www.wsj.com/articles/will-your-uploaded-mind-still-be-you-11568386410>

The Matrix, (1999). [Film]. Regissör: Lana Wachowski & Lily Wachowski. USA: Warner Bros.

Biggs, T. (2022). Digital legacy: who gets your cloud storage when you die. *The Sydney morning herald*, 16 januari.

<https://www.smh.com.au/technology/digital-legacy-who-gets-your-cloud-storage-when-you-die-20220111-p59ncq.html>